

SZAKDOLGOZAT

Tóth Panna Sára
Ménészgazda

Keszthely
2023

MAGYAR AGRÁR- ÉS ÉLETTUDOMÁNYI EGYETEM
GEORGIKON CAMPUS
MÉNESGAZDA SZAK

LOVAK IDOMÍTÁSA, FIATAL LOVAK KÉPZÉSE, SZABADIDOMÍTÁSA

Belső Konzulens: Dr. Bartos Ádám

Ménesgazda fsz. szakfelelős

Külső Konzulens: Sárközi Csaba

Edző, Olimpiai kerettag

Készítette: Tóth Panna Sára

AVNG3X

Nappali tagozat

Intézet/Tanszék: Takarmányozástani és Takarmányozás-
élettani Tanszék

KESZTHELY

2023

TARTALOMJEGYZÉK

TARTALOMJEGYZÉK.....	3
ÁBRAJEGYZÉK	4
BEVEZETÉS.....	5
A LÓ EVOLÚCIÓJÁNAK MEGISMERÉSE.....	6
1.1 JELLEMZŐ VISELKEDÉSI MÓDOK ÉS JELENTŐSÉGÜK A LOVAGLÁSBAN	6
SZABADIDOMÍTÁS	8
1.2 LÓ ÉS LOVAS KAPCSOLATA.....	8
1.3 FUTÓSZÁRAZÁS.....	8
1.4 IDOMÍTÁS KÉZEN LOVAS NÉLKÜL	9
1.5 MONTY ROBERTS MÓDSZEREI	10
IDOMÍTÁS	12
1.6 KÜLFÖLDI ÉS A HAZAI LÓIDOMÍTÁS	14
FIATAL LOVAK KIKÉPZÉSE A KEZDETEKTŐL.....	16
1.7 KAPCSOLAT KIALAKÍTÁSA	17
1.8 MUNKA MEGKEZDÉSE.....	18
A GENETIKA SZEREPE AZ IDOMÍTHATÓSÁGBAN.....	21
1.9 SZEMÉLYISÉG ÖRÖKLŐDÉSE.....	22
1.10 HOLSTEINI FAJTA	23
1.11 OLDENBURGI FAJTA.....	24
1.12 DÍJLOVAGLÁSBAN ELISMERT FAJTÁK.....	24
MI KELL EGY SIKERES LÓ TENYÉSZTÉSÉHEZ	26
1.13 MINŐSÉGI CSIKÓNEVELÉS	26
1.14 TAKARMÁNYOZÁS FONTOSSÁGA	26
1.15 EGÉSZSÉGÜGYI ELLÁTÁS	28
KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK	30
ÖSSZEFOGLALÁS.....	32
IRODALOMJEGYZÉK.....	34
MELLÉKLETEK INTERJÚ SÁRKÖZI CSABÁVAL.....	36

ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra: Kiképzési skála piramis	13
--	----

BEVEZETÉS

Szakdolgozatom témája a lovak idomítása, fiatal lovak képzése és szabadon idomítása. Azért választottam ezt a témát, mert rendkívül közel áll hozzám a lovaglás. Egészen kisgyerekkorom óta körül vesznek a lovak. Édesapámnak hála saját lovardával rendelkezünk 1998 óta. Pár éve jó magam is részese vagyok a lovardai tennivalók szervezésében illetve elvégzésében. Napjaimból legalább 8 órát foglalkozom lovakkal és környezetükkel.

Lovardánk 2 istállóval rendelkezik, ami 23 boxot foglal magába. Kettő lovaspályával rendelkezünk, amiből egyikük fedett ez lehetővé teszi a versenyzők felkészülését időjárástól és napszaktól függetlenül. Összesen 11 karámunk van, amit minden nap használatba veszünk. Körülményeink lehetővé teszik a sportló tenyésztést, amit 7 éve kezdtünk el. 3 legelőnk kiváló körülményeket biztosít a csikók nevelésére. Lovardánkban lehetőség van még bértartásra és edzőtáborok szervezésére is.

9 éve napi szinten lovaglok, és 8 éve versenyzem rendszeresen díjugratásban. Az elején idős lovakkal nyertem tapasztalatot, legjobb eredményeimet nekik köszönhetem, hiszen nemzetközi versenyeken 1. és 2. helyezésre tehettem szert valamint Grand Prix forduló 1. helyezést értünk el ifjúsági kategóriában. Ezek a sikerélmények adták meg azt a löketet ami később átsegített azokon a nehéz időszakokon ami úgy gondolom minden sportoló életében bekövetkezik legalább egyszer.

Mostanra már leginkább fiatal lovakkal indulok a versenyeken, köztük saját tenyésztésűekkel is. Sokféle lovat volt szerencsém idomítani, képezni és több edzővel együtt dolgozni ezért úgy gondolom, hogy lényegesen ki tudom fejteni és saját tapasztalataimmal kiegészíteni ezt a témát.

Szakdolgozatomban ki fogom fejteni az idomítottság/lovagolhatóság fontosságát. A fiatal lóképzés részleteit, nehézségeit illetve a szabadidomítás módszereit, eszközeit és lényegét. Külön kitérek majd a lovak fegyelmezésére, erőszakmentességre is, amit nagyon fontosnak tartok, ha idomításról van szó.

Külső konzulensem, Sárközi Csabával fogok mélyinterjút készíteni a témámmal kapcsolatban, aki már több mint 20 éve tapasztalt lóképző, olimpiai keret tag, nemzetközi szinten sikeres military versenyző és sokak által keresett edző is egyaránt Németországban. Rendkívül tanulságos volt számomra mikor 2021-ben 3 hónapot együtt dolgozhattam Csabával Németországban és rengeteg tapasztalatra tehettem szert neki köszönhetően.

A LÓ EVOLÚCIÓJÁNAK MEGISMERÉSE

A lovak evolúciójának kialakulása mai ismereteink szerint körülbelül 60 millió éves, háziasítása 6 ezer évvel ezelőtt kezdődött. A két szám már önmagában is jelzi, hogy az evolúció hatásához képest a házasítás okozta változások a ló meghatározó jellemzőit csak igen kis mértékben változtatták meg.

A megismerés mindennek az alapja, hiszen ha megismerjük az élőlény viselkedésének eredetét, annak okait, megnyilvánulási formáit, akkor tovább léphetünk a megértés felé. A megértés segít a helyes kiképzési módszer kialakításához, kialakulnak a technikai részletek, a helyes tartás a bánásmód és a kiképzés együttes rendszere, ezzel lesz megoldható minden feladat. A megismerést kezdjük a ló természetes körülményeivel, hogyan élt az ember jelenléte nélkül, az első és legfontosabb, hogy ősidők óta menekülő/zsákmány állat. Ez genetikailag bevésozott az idegrendszerükbe. Viselkedésük alapját képezte a múltban és képezi a jelenben is. (András, 2021, old.: 14)

Az ősllovak ősei az Eocén korban jelentek meg, amikor az erdők nyíltabb területeire merészkedtek ki, és a növényevő életmódra specializálódtak. Az idő múlásával a lovak testfelépítése megváltozott, kialakult a hosszú láb, az ugróizmok és a csontos felépítés. Ezek az evolúciós változások lehetővé tették, hogy a lovak nagyobb sebességre és hosszabb távok megtételére legyenek képesek. Ma a lovak számos fajta és alfajta formájában megtalálhatók a világ minden részén. (Owen, 2005)

A ló zsákmányállat, ami azt jelenti, hogy élete nagy része a folytonos készenlétből, túlélést szolgáló menekülés lehetőségének kereséséből áll valamint esetenként védekező harcból is. Testfelépítése, idegrendszere, mozgása, létfenntartása, táplálkozási és ürítési módja, párzása, születése és utódnevelése is ehhez alkalmazkodott. Pont ezért tudnak a lovak állva aludni, hogy az esetleges menekülést ne késleltesse a felállás ideje sem. Utódaikat megvizsgálva a csikók a születésük után maximum 1 órára már fel tudnak állni és pár óra elteltével már készen állnak a menekülésre, napról napra gyorsan erősödnek és nőnek. (András, 2021, old.: 15)

1.1 Jellemző viselkedési módok és jelentőségük a lovaglásban

A lovak viselkedése és mozgása a lovasok számára kiemelten fontos, hiszen ezen tulajdonságaik segítségével képesek hatékonyan kommunikálni az emberekkel és végrehajtani az

utasításaikat. A lovak jellemző viselkedési módjai közé tartozik például a szociális interakció, amely során a lovak ménesben kommunikálnak egymással. Emellett a lovak nagyon érzékenyek a környezetükre és a saját testük mozgására, így a lovasoknak figyelembe kell venniük ezeket a tényezőket, amikor a lovaglási technikákat alkalmazzák. A lovak viselkedési módjainak megértése és használata lehetővé teszi a lovasok számára, hogy hatékonyan kommunikáljanak a lovakkal és biztonságosan vezessék őket. (Katherine Blocksdorf, 2023)

Ahogy ezt a fentiekben leszögeztük a ló viselkedésének alapja a menekülési hajlam. Ha a ló számára az általa veszélyesnek érzett zónából való menekülés lehetősége megszűnik, akkor a védekezés közvetlen módját kénytelen választani, rúgással igyekszik elhárítani a támadást. A ló sem az istállóban, sem futószárazás közben, sem pedig nyereg alatt nem szabad, hogy veszélyeztetve érezze magát. Más szóval ne legyen meg a lehetősége a számára kellemetlen dolgoktól való menekülésre. Ha ez mégis megtörténik, a lovasnak fel kell készülnie arra, hogy ilyen váratlan szituációt hogyan kell kezelnie. Ha megfelelő módon, türelemmel, bizalommal bánunk velük akkor rájönnek, hogy nincs okuk a menekülésre, hanem együttműködővé válnak. Ehhez viszont ismernünk kell azt az állatot amellyel elkezdünk dolgozni, az ismerkedés pedig földről a körkarámban kezdődik (András, 2021, old.: 23)

A lovak természetüknél fogva rendkívül szociális állatok. Egy normális, egészséges ló soha nem élne egyedül saját döntése alapján. Amikor a lovak társaskörnyezetben élnek (akár szabadon, vadon, akár háziiasított környezetben), gazdag és változatos társadalmi életet élnek, amely magában foglalja az olyan tevékenységeket, mint a játék és a kölcsönös ápoló magatartás illetve a társadalmi hierarchia. Azok a lovak, amelyek csoportosan élnek és legelnek, természetesen gyakran használják érzékszerveiket. Például köszönéskor szagolják egymást és egymás trágáját. Vizuális és halló érzékszerveik jól fejlettek és használják a veszélyek észlelésére és figyelésére. Ízlelésüket- és szaglásukat használják, amikor kiválasztják, hogy mely növényeket legelhetik le. A ménesben élő lovak elsősorban testbeszéd segítségével kommunikálnak egymással. A lovak finom és intenzívebb jeleket fejlesztettek ki, hogy kommunikáljanak társaikkal. A ménes részeként való élet számos előnnyel jár, mint például a „létszám biztonsága”. A legelés során a fejüket a fűbe kell hajtani, ami megnehezíti a közeledő ragadozók észlelését. Több szem- és fülkészlet azt jelenti, hogy a ragadozók hamarabb láthatók vagy hallhatók. A vadonban egyedül élő lovat sokkal valószínűbb, hogy elkapja egy ragadozó. Egy ló túl sok idegenergiát kellene működtetnie azzal, hogy állandóan éber állapotban kell maradnia. Emiatt a lovak vagy családi csoportokban élnek (egy mén, néhány kanca és utódaik), vagy legénycsoportokban (csikóknak és méneknek, akiknek nincs kancája). A ménesben élő lovak felváltva tudnak ébernek lenni és pihenni, ezért a felelősség megoszlik a lovak között. (kb.rspca.org.au, 2021)

SZABADIDOMÍTÁS

Aki szabadidomítással szeretne foglalkozni, a fent leírt viselkedési formák alapismeretének tudatában lehet ezen munkának neki állni.

1.2 Ló és lovas kapcsolata

Rendkívül fontos kialakítanunk lovunkkal egy jó kapcsolatot, ami magába foglalja a tiszteletet, összhangot és az együtt működést, hisz ez mindennek az alappillére, ha elkezdünk egy állattal dolgozni.

A szabadidomítás lényegéről a fitocavallo.com lovasfórum oldalán olvastam egy rendkívül pontos megfogalmazást: „Az első lépések a közös munka irányában a szabadidomítással kezdődnek. Sokan állnak neki nagy reménnyel lovuk szabadon idomításának. Eleinte mélyen hisznek abban, hogy akkor járnak el jól, ha lovukat csak szeretettel és pozitív, vagyis erőszak nélküli megerősítéssel nevelik. A kiképzés és a nevelés során azonban óhatatlan, hogy időnként erősebb nyomást kelljen alkalmazni, mert nem lehet csak simogatással és jutalmazással elérni, hogy a ló megtegyen valamit a kedvünkért. Az állat saját elgondolásai és ösztönei erősek. Jobban érdekli a lovat a zöld legelő, az evés vagy a ménes többi tagjai, mint a pályán való gyakorlatozás. Ahhoz, hogy elérjük, hogy lovunk ránk figyeljen, valamiképpen hatni kell rá. A büntetésnek megvan a maga pszichológiája és helyes módja. Egy szúrós tekintet vagy egy „Naaa!” Egyes esetekben hatékonyabb lehet, mint egy pofon. Tehát nem a fizikai erősség számít, hanem az időzítés, és a benne lévő energia. „(Zsófia, Fenyítés a ló szabadon idomításában, 2017)

1.3 Futószárazás

A fiatal ló kiképzésének első szakaszában a lovas nélküli futószárazás vezeti be a munkát. A lovat felnyergelve és csikó kantárral felszerszámozva vezetjük ki. A munkát célszerű egy bekerített 15-20 m átmérőjű körkarámban elvégezni. Több alkalmat igényel mire a csikók elfogadják, hogy szerszámozva vannak. A belovaglás előtt javasolt próba babát tenni a lóra, hogy szokja a hátára nehezedő súlyt és a mozgolódás se zavarja.

Ha ezt már a ló elfogadta akkor, kikötő szarát is lehet alkalmazni amit a belső oldalon pár lyukkal rövidebbre húzunk ezzel segítjük a hajlítás elérését. A futószárazást épp úgy kell felépíteni mint a lovaglást: bemelegítés, munka és levezető mozgás.

„A futószárazás alkalmas eszköz a ló rendszeres munkához szoktatáshoz, a jármódok folyamatos fenntartásához illetve a jármódok közti átmeneteket is gyakorolni lehet, csakúgy, mint az iramfokozásokat és iramcsökkentéseket. Az energiával teli lovat úgy tudjuk bemelegíteni, hogy, közben nem a lovas erejét használjuk, ezáltal energiát takarítunk meg. Tulajdonképpen azt mondhatjuk, hogy mindazon gyakorlatokat, amelyek nyeregből tanítunk, futószárazással is be lehet vezetni, pontosabban a lovaglás kiegészítéseként, a lovas testsúlyának zavaró jelenléte nélkül megismertetni a lóval.” (András, 2021, old.: 117)

Futószárazás még szintén nagyon jó opció a ló/lovas sérülése esetén illetve egy lazább munkanapra. Valamint pihenő nap után a temperamentumosabb lovaknál is érdemes felülés előtt alkalmazni az istálló gőz kieresztésére, ezzel akár balesetet is megelőzhetünk.

1.4 Idomítás kézen lovas nélkül

A szabadidomítás nem azért természetes módszer, mert természetes a lovak számára, hanem mert azt a nyelvet alkalmazzuk a munka során, amit ők. Ez pedig nem más, mint a testbeszéd. Ha sikeresen szeretnénk együtt dolgozni egy lóval fontos, hogy nem bánhatunk vele eszközként, társunkként kell kezelnünk. Muszáj figyelnünk jelzéseire, érzéseire és türelmes munkával gyakorlással kell rávezetnünk a feladatok megértésére, és soha sem várhatunk el tőlük valamit, hanem csak kérhetjük azt. Nagy különbség van az elvárás és a kérés között! A lovakat nem kezelhetjük gépként, így nem szabad elvárnunk, hogy mindig a maximumot nyújtsa. Úgy, mint az embereknél is, náluk is vannak jó és rossz napok. Azt sem felejthetjük el, hogy egy ló egészen 6-7 éves koráig növekedésben van, ez nyereg alatt egyensúly problémákkal járhat amit nekünk szakszerűen türelemmel kell kezelnünk. Ilyen időszakokra megfelelő opció a futószárazás

Nem siettetünk semmit, mert nem szabad időhöz kötve dolgoznunk egy állattal. Mindig annyi időt szánunk egy feladat megértéséhez, amennyit megigényel, és nem pedig annyit, amennyit mi szívesen fordítanánk rá. Türelem és a nyugalom kulcsfontosságú. A szabadidomítás lényege és sikeressége pedig ezen elvekre épül. (Melinda, 2011.)

Vegyük, például az oldalt léptető combsegítséget. Ennek megértésére lehet földről is dolgozni. A lovat bemelegítés és munka után célszerű szabadon idomítani. A feladatok helyes végre hajtását mindig jutalmazzuk meg és legalább 3-szor ismétljük meg mindkét oldalon.

Ha ellenszegülést tapasztalunk, ne kezdjünk el veszekedni a lóval, hanem léptessük előre pár lépést és kérjük újra a feladatot.

1.5 Monty Roberts módszerei

Monty Roberts legelismertebb amerikai lóképző aki a lovak ősi ösztöneit veszi alapul és természetes módszereket használ a ló és ember közötti békés kapcsolat kialakításában. Ő volt az aki elsőként leírta a lovak kommunikációját (suttogását). Azt vallja, hogy létezik a non-verbális kommunikáció, amit az emberek tudnak alkalmazni lovaikkal.

Lovas életem során volt szerencsém személyesen is megtekinteni Monty Roberts módszereit és körkarámos munkáját. Kutatásom során varázslatos élmény volt jobban megismerni filozófiáját, elképzelései ihletet adtak tettei pedig elgondolkodtattak.

„Egyértelműen bebizonyítja mindenkinek, hogy a lóval szemben tanúsított tisztelet és kedvesség jóval többet ér az állat szellemének hagyományos megtörésénél. Monty alig 20 perc alatt azt bizonyítja be a lónak, hogy nem egy gyilkológéppel van dolga, arról is meggyőzi, hogy ő valójában beavatott, védelmező vezetője lehet. A ló miután már „csatlakozott” hozzá, teljesmértékben szorongónak tűnik, amint eltávolodik tőle. Tanításában úgy vélekezik a hagyományos betörésről, hogy az „megöli” a lovat., (Roberts, 2001, old.: 12)

„A Monty Roberts módszer szigorúan a ló természetes kommunikációjára épül, azt veszi alapul és azt veszi figyelembe a képzés, foglalkozás során, s nem tér el a természetes jelektől akkor sem, amikor a ló már a kívánt módon viselkedik. A lovakhoz a saját nyelvükön szólunk és értelmezzük azok jelzéseit. A Monty Roberts módszer minden körülmény között az erőszakmentességet és a biztonságot tartja a legfontosabb vezérelvnek, ebben a tekintetben nem ismer semmilyen kompromisszumot. Csatlakozás az a folyamat, amikor a ló és az ember társakká válnak, egy pontos és helyes kommunikációs folyamat során a ló dönt úgy, hogy önként csatlakozik az emberhez. E folyamatot, annak pontos menetét Monty Roberts dolgozta ki és írta le. ” (patakykata.hu, 2023)

Monty Roberts módszere, úgy ismert mint "az ember, aki megszelídítette a vadlovasítást", az úgynevezett "Join-Up" nevű tréningtechnikát használja, amelynek lényege a lóval való kommunikáció alapvető megértése és annak felismerése, hogy a lovak viselkedésének megértésével és reakcióinak olvasásával a lóval való kommunikáció sokkal hatékonyabbá és eredményesebbé válik. (Kata, magyarmezogazdasag.hu, 2021)

A módszert ma már számos híres lovas alkalmazza, például az angol Királynő is, és számos világbajnokságot és díjugrató versenyt nyertek a módszerével. Az elméletének hatásos volta abban rejlik, hogy megengedi a lónak, hogy a saját tempójában tanuljon és fejlődjön, és nem követeli meg a lótól a "táncra perdülést" egyik pillanatról a másikra. Ehelyett a módszer a ló fizikai és emocionális komfortérzetének maximalizálására összpontosít, és ezt a módszert vélhetően sokan alkalmazzák azért, mert az ezzel való edzés hosszú távon kevésbé káros a ló fizikai és mentális egészségére, és hosszabb távon is eredményesebb lehet, mint a hagyományos edzési módszerek. (Kata, magyarmezogazdasag.hu, 2021)

Sokan nem értenek egyet az erőszak mentesség hatékonyságával, hiszen rengeteg lovas bánik durván lovaival. Szerencsére a lovas versenyeken már határokat is szabtak az erőszakos bánásmódnak. Bízom abban, hogy egyre többen fognak majd Monty Roberts módszerei szerint bánni a lovaikkal a jövőben is.

IDOMÍTÁS

Ha sikert szeretnénk elérni lovunkkal a munka során, sok-sok feltételnek kell egyszerre megvalósulnia. A feltételek külön-külön való megléte, még közel sem biztosítják a sikert. Fontos például a megfelelő erő kapacitás, a ló képességei, a megfelelő gimnasztikázottsága, hogy a ló eleget tegyen a szár- és lábszár segítségének. Ez utóbbiak alap dolgok, amelyeket először egyesével tanítunk meg, és amiknek később mindnek kell egyszerre működniük.

A lovasnak kötelező rendelkezni a helyes elméleti ismertekhez ahhoz, hogy helyesen tudjon idomítani. Legfontosabbként a kiképzési skálát emelném ki ami az alábbi ábrán látható. ”A német idomítási skála tulajdonképpen az átengedősség eléréséhez ad segítséget a lókiképzőnek. Az átengedősség az idomítás legfőbb célja. Átengedő az a ló, amelyik a lovas legkisebb jelére (kívülről láthatatlan segítségére) a legkisebb ellenállás nélkül reagál. Az átengedősség elérését a német idomítási skála hat, építőközként egymásra épülő blokkal tartja megvalósíthatónak. Bár az egyes elemek egymással részben összefüggnek, durva megközelítéssel mégis azt lehet mondani, hogy a rákövetkező blokkokat csak az előző helyes teljesítése esetén lehet érvényesíteni, a skála egyes lépcsőfokai előfeltételei a következők.”

A skála először 1912-ben jelent meg a németeknél, kidolgozója Redwitz tábornok és Heydelbreck ezredes volt.

Az első pillér az **ütemesség**. Az ütemesség eléréséhez két dolog szükséges, a helyes lábsorrend és a lépések közötti egyenlő időközök.

A második lépcső a piramison, az **elengedettség**. Az izmok nyújthatóságát, az ízületek hajlékonyságát jelenti és ebben az a gyönyörű, hogy mindig lehet fokozni! Ez majd könnyed érzést ad a lovas kezébe.

A harmadik eleme nem más, mint a **támaszkodás**. A támaszkodás a lovas keze és a ló szája közötti kapcsolatot jelenti. A támaszkodás nem egyenlő a szárra lovagoltsággal, arról akkor beszélünk, ha a lovas által kívánt keret kitöltésre kerül.

A negyedik lépcső a piramison a **lendület**. Nem összekeverendő a sebességgel, egy ló akkor lesz lendületes, ha szorgalmasan maga alá lép a hátsó lábaival a megfelelő ütemben és az alábbi pillérek mindegyike már teljesült.

A következő fok az **egyenesség**. A ló egyenessége a patanyomvonalak által lesz ellenőrizhető, ha az eleje és hátulja egyenesen követik egymást. Ha például a ló válla valamelyik irányba sodródik, az ferdének minősül

A legfelső pillér az **összeszedettség**. Az összeszedettség a hátulsó lábak az első patanyom átlépésével és fokozott aktivizálásával valamint a nyak feligazodásával kialakuló állapot. (Kengyel, 2015)

Gyakori hiba, hogy a szárra igazítást csizma segítség nélkül csak szár segítségekkel akarják elérni. Kézzel csak annyit szabad tartani amennyit a csizma előre hajt. Az összeszedettség elérése nem csak az egészséges lókímélő lovagláshoz elengedhetetlen, hanem a feladatok végrehajtásához is. Az összeszedettség az erősebb hátsó lábakra áthelyezett testsúlyt is eredményezi. A ló munkán kívüli állapotban a testsúlyának 2/3-át az első lábain hordozza. (Lovasok.hu, 2022)

1. ábra: Kiképzési skála piramis

A lovasoknak a különböző típusú ugrásoknál először a kisebbekkel kell elkezdeniük, és meg kell mutatniuk valamint meg kell értetniük a lovakkal, hogy mi a feladat. Ha ez sikerül, akkor jöhetnek a nagyobb leugrók és a nagyobb akadályok vagy ezek kombinációi. Ha a lónak gondja akad valamelyik típussal a későbbiekben, akkor általában visszatérnek az adott feladat könnyebb verziójához. Például, ha a lónak nehézségei vannak egy nagyobb leugróval versenykörülmények között, és hibázik vagy bizonytalanak tűnik a feladat megoldásánál, akkor sosem az a megoldás, hogy kizárólag nagy leugrót ugorjanak minden nap. Inkább visszatérnek az alapokhoz, és megpróbálják visszanyerni a ló kedvét és bizalmát azáltal, hogy újra a kisebb ugrásokra fókuszálnak, és a sikeres feladat megoldást mindig jutalmazták, egészen addig, amíg újra nem hiszi, hogy képes a feladatra. Ezután fokozatosan lehet nehezíteni ismételtén a feladatot. (Dorottya, 2022)

1.6 Külföldi és a hazai lóidomítás

A hazai és külföldi lóidomítás között számos különbség van, amelyek a lóidomítás különböző aspektusaira vonatkoznak. Az egyik ilyen különbség a lóidomítás szemléletmódjában rejlik: a külföldi lóidomítás többnyire a ló természetes viselkedésére, biológiájára és ösztöneire támaszkodik, míg a hazai lóidomítás hagyományosan inkább az emberi irányításra és kontrollra helyezi a hangsúlyt.

Más országokban, főleg Németországban és az Egyesült Királyságban a lóidomítás általában szélesebb körű tudást igényel a ló természetéről és viselkedéséről, valamint a ló testbeszédének és kommunikációjának olvasásáról, míg a hazai lóidomítás inkább a parancsokra és utasításokra épül.

A lóidomítás egy másik különbsége az eltérő módszerekben rejlik: a külföldi lóidomításban általában többféle módszert alkalmaznak, például az érzékenyítés, pozitív megerősítés és a tréning tervezését a ló szintjére szabják. A hazai lóidomításban inkább a hagyományosabb módszerekkel, például a kemény kézzel történő irányítással és a megerőltető edzésekkel találkozhatunk. (Karl, 2011)

Az egyes országokban a lovaglási és ló idomítási módszerek eltérőek lehetnek, mivel ezek az eltérések részben a kultúrából és a hagyományokból adódnak. Az alábbiakban összehasonlítok néhány ország ló idomítási módszerét a hazai módszerekkel:

Németország: A német lovaglási módszer a klasszikus lóidomítás elvén alapul, amelynek célja, hogy a ló könnyen irányítható, érzékeny legyen a segítségadásokra. A ló előképzésében hangsúlyt fektetnek a földről való képzsnek, ahol a ló megtanulja a irányítást és a helyes mozgást. A lovakat általában fiatalon kezdik el idomítani, és a folyamat során sok időt és türelmet fordítanak a ló fizikai és mentális előkészítésére. A német emberek mentalitásából is adódik ez, hogy apró részletek tökéletesítésével szabályt követően becsületesen dolgoznak és így váltak ők sikeres lovas nemzetté.

Spanyolország: A spanyol lovaglási stílus a klasszikus lóidomítás és a spanyol kultúra keveréke. A lóidomítási folyamat magában foglalja a laza kantározást, az egyszerű pályán való mozgást, majd a fejlett mozgások tanulását, mint a piaffe és a passage. A spanyol lovakat jellemzi a magas energiaszint és az élénk mozgás, és a spanyol módszerek is erre a jellegzetességre épülnek. A Spanyol Lovasiskolában képzett lovasok számára alapvető fontosságú a klasszikus díjlovaglás hagyományainak betartása és a mesteri technikák tökéletesítése. A lovasokat arra tanítják, hogy harmonikus kapcsolatot alakítsanak ki a lovukkal, és a ló természetes mozgásmintáit használják fel

az idomítás során. A spanyol lovasok hagyományosan ismerik a magasiskolás műsorokat, melyeknek során különleges mozgássorokat hajtanak végre a lovakkal. A hagyományokat a Spanyol Királyi Lovasiskola őrzi, melynek művészi programja a világ minden tájáról vonzza az érdeklődőket.

Franciaország: A francia lovaglási stílus a klasszikus lóidomításra épül, és hangsúlyozza a finom irányítást és az eleganciát. A francia lóidomítók a ló hátán végzett munkát előképzésként a földmunkára építik, és magas szintű kantározással és munkával érik el a ló tökéletesítését.

Anglia: Az angol lovaglási stílus a vadászati kultúra eredménye, és ez az egész világon elismert. A lóidomítás során az angol módszerek hangsúlyozzák a lovas és a ló közötti harmonikus kapcsolatot. Az angol módszerek magukban foglalják a sokoldalú edzést, beleértve a díjlovaglást, a díjugratást és a militaryt is.

Hazai módszerek: A hazai módszerek közül a magyar klasszikus lóidomítási módszer a legismertebbek, amelyek a klasszikus lóidomítás elveire épülnek. A magyar módszerben nagy hangsúlyt fektetnek a lovas és a ló közötti kapcsolatra. Viszont sokkal hamarabb és sokszor inkább durva zablával vagy erőből akarnak dolgozni, mint hogy inkább technikával. (STELLA, 2013)

Minden országban ugyanazok az irányelvek, amik meg vannak határozva akár a belovagló képzésében is. Gyakorlatban sajnos ez mégis más. Mert például a német lovas alaposabban és szabály követőbben csinálja, sokkal következetesebben kérik az idomító munkát még az ugró lovasoknak is ha problémája akad az ugratásban, akkor az idomító munkában keresi rá a megoldást. Ez a helyes! Ezzel ellentétben a magyarok sajnos próbálják ezeket a dolgokat átugrani, gyorsabban nyúlnak feszítő zablákhöz, hamarabb akarnak elérni eredményeket, nem alaposak az idomító munkával. Ez nagyon nagy különbség a két ország között. . (Mélyinterjú Sárközi Csabával, lásd: Melléklet, 2023)

FIATAL LOVAK KIKÉPZÉSE A KEZDETEKTŐL

„A trénernek egy pillanatra sem szabad megfélemlenie, hogy a ló nem tud rosszat tenni; és hogy a ló összes cselekedete- különösen a fiatal indítatlan lóé- minden valószínűség szerint a tréner tetteinek következménye” (Monty Roberts)

Sokan a könnyebb utat választják, „automata” öreg lovat vesznek. Ami kimondottan jó egy kezdő lovas karrierjének beindítására. Fiatal lovat képezni igazán kemény munka, de aki igazán jó, tapasztalt lovassá akar válni mindenképp meg kell birkóznia a kiképzés nehézségeivel/kihívásaival.

A fiatal lovak képzése kulcsfontosságú szerepet játszik az érett, jól képzett lovakká válásuk során. A folyamatot lassan és fokozatosan kell végrehajtani, hogy a fiatal lovak ne sérüljenek meg se testileg se lelkileg, illetve ne szenvedjenek káros hatásokat az erőltetett képzés miatt. Ehhez elengedhetetlen egy jól képzett és tapasztalt edző folyamatos segítségével!

A fiatal lovak képzése általában 3-4 éves korban kezdődik, de minden ló különböző, és egyes lovakkal más-más időpontban lehet elkezdni a képzést. A fiatal lovaknak először meg kell tanulniuk az alap idomíthatóságot, mint például az irányíthatóság, a megállás és az indulás, a fordulás, a rövidítés illetve megfelelő átmenetek a jármódok között. A képzés során azonban nagyon fontos, hogy ne terheljük túl a lovat, és hogy a képzés folyamata ne legyen rövidített vagy túl intenzív. Időben észleljük, ha a ló fejben elfárad.

A fiatal lovak képzése során a lovasnak meg kell értenie, hogy minden ló más, és más igényekkel és képességekkel rendelkezik. A fiatal lovaknak időt kell adnunk ahhoz, hogy megtanulják a feladatokat, és azokat fokozatosan kell megtanítani nekik. Az erőltetett képzés csak fokozhatja a ló stresszszintjét, és káros hatással lehet az egészségére és az edzésben való teljesítményére. Ezt a jelenséget megelőzhetjük rendszeres terepre járással ami rendkívül jó a lovak idegrendszerének és jó alkalom a bizalom építésére.

A fiatal lovak képzése során fontos az alapvető képzési elvek betartása, mint például a pozitív visszajelzés és a fokozatosság. A jó kommunikáció és a lovas és a ló közötti bizalom is kulcsfontosságú a képzés során. A lovasoknak is nagyon fontos, hogy megfelelően képzettek legyenek ahhoz, hogy megfelelően eddék a lovakat, és hogy képesek legyenek kezelni az esetleges nehézségeket, amelyek a képzés során felmerülhetnek. (Wehorse, 2023)

1.7 Kapcsolat kialakítása

A ló és lovas közötti jó kapcsolat fejlesztése fontos része minden szakágban ebben a sportban. Ez nem csak a teljesítmény szempontjából fontos, hanem az állatok egészségének és boldogságának megőrzése érdekében is.

A jó kapcsolat alapja a bizalom és a kommunikáció. A lovasnak meg kell értenie a ló jelzéseit és szükségleteit, hogy képes legyen a megfelelő irányításra és segítségadásra. A lovasnak tisztában kell lennie azzal, hogy a ló nem csak egy eszköz a versenyen való részvételhez, hanem egy élőlény, amely érzékeny a környezetére és az emberekre és minden napi foglalkozást igényel.

Az egyik fontos lépés a jó kapcsolat kialakításában a ló megismerése minden szempontból. A lovasnak tudnia kell, milyen az állat temperamentuma, milyen a mozgása, milyen erősségei és gyengeségei vannak. Ez segíti a lovasnak abban, hogy jobban megértse, hogy miként lehet a lóval hatékonyan kommunikálni és hogyan lehet maximalizálni a teljesítményt.

Az érzelmi kötődés kialakítása is fontos. A lovasnak pozitív élményeket kell teremtenie a ló számára, például a simogatással és a jutalmazással. A lovas és a ló közötti kapcsolatot a közös élmények és tevékenységek is erősítik, mint például a tereplovaglás vagy a nyereg nélküli lovaglás.

A jó kapcsolat fenntartásához a rendszeres edzések és a gondoskodás is fontos. A lovasnak törődnie kell a ló testi és mentális egészségével, és biztosítania kell, hogy az állat megfelelő ételmezést, mozgást és pihenést kapjon.

A ló és lovas kapcsolata idővel alakul ki és folyamatos fejlesztést igényel. Az állatok egyediek, és a lovasnak alkalmazkodnia kell az egyes ló szükségleteihez. A kapcsolat erősítése érdekében a lovasnak nyitottnak kell maradnia és folyamatosan tanulnia kell a ló viselkedéséről és szükségleteiről. (Swift, 1985)

Egy fiatal lóval dolgozni rendkívül hasznos élmény. A lovakkal kialakított gazdag partnerség nem hasonlít a világ bármely más kapcsolatához, de ez nem jelenti azt, hogy könnyű munka lenne. Minden egyes ló más és más, és nincs egyedi, jól bevált módszertan a fiatal lovak lovaglására és alkalmassá tételére, ezt minden lónál egyénileg kell kitapasztalni. Vannak azonban olyan általános alapelvek és iránymutatások, amelyek alkalmazhatóak minden lóval végzett munkára, és ezek a fogalmak útitervként szolgálnak, amelyet manapság a legtöbb oktató alkalmaz.

Egy hosszú távú kapcsolat saját magad által kiképzett lóval a lehető legjobb tanulási lehetőség magadnak. A lovas kénytelen lesz kezelni a felmerülő problémákat. Egy fiatal ló kiképzése

során lehet a legtöbbet tanulni a hibákból, nem mellesleg emberileg is rengeteg dologra megtanít, alázat, türelem és magabiztosság nélkül lehetetlen az egész. Meg kell találni a legjobb módot arra, hogy a csikóval előrelépést lehessen elérni a temperamentumától, valamint a fizikai erősségeitől és gyengeségeitől függően. Egy fiatal lovat magasabb szintekre vinni egy jó lovas igazi bizonyítéka.

A deszenzitizáció kifejezés a szakágban az a folyamat, amely csökkenti a félelemből adódó reakciókat, amelyet a fiatal lovak kezdetben ijesztőnek találnak. A cél itt a félelem megszüntetése, nem pedig felerősítése. Saját kezünk és testünk nagyon jó példa erre. A fiatal lovak természetes élőhelyükből adódóan csak társaik érintkezéséhez és közelségéhez vannak szokva, tehát nem tartják vonzónak az emberi lények jelenlétét, pláne az érintésünket. A fiatal lovakat érzéketlenné kell tenni az emberi érintésre és a közelségre. Ezért ajánlott korán elkezdni szoktatni őket a kézhez, simogatáshoz illetve a kovács megismeréséhez már fél éves kortól a körmölések alkalmával. (Wehorse, 2023)

1.8 Munka megkezdése

Ha már a csikó szívesen fogadja az emberi érintést akkor lehet elkezdni bevezetni a munka világába. Fontos először is, hogy a kötőfék viselése már ne zavarja, meg kell tanítani kézen vezetni és hátrafelé lépni, ügetni és megállítani. Lehetővé kell tenniük, hogy a láb felvétele ne okozzon problémát, engedje megérinteni fülét, és számos egyéb feladatot el tudjunk végezni vele földről. Ezt követően lesz itt az ideje, hogy bemutassuk neki a nyerget. Ne siessük el a folyamatot. Ha beletelik néhány napba, mire zavartalanul viseli, az teljesen rendben van. Minden ló a saját tempójában halad.

Első nyergelés alkalmával, az a legjobb, ha van egy segítő, aki a nyergelés ideje alatt megfogja a lovat. Fontos hogy, a legelső élmény mindenféle félelemtől mentes legyen, hiszen ez minden ló életében meghatározó pillanat ezért kell mindent lépésről lépésre csinálni, ami sokszor időpazarlásnak érződik, később meghozza a gyümölcsét. Az első felülés fontos mérföldkő egy fiatal ló életében. A belovaglás során a cél az, hogy a ló megszokja a lovas súlyát és mozgását, és elkezdjen foglalkozni a lovas utasításaival. Az alábbiakban összegezném a legfontosabb pontokat a folyamat során.

Időzítés: Az első belovaglást általában 2-3 éves korban végzik, amikor a ló már eléggé fejlett és erős ahhoz, hogy elviselje a lovas súlyát. Fontos, hogy ne legyen túl korai vagy túl késői a belovaglás.

Felkészítés: A ló felkészítése az első belovaglásra fontos része az eljárásnak. A ló edzése során megtanulja az alapvető utasításokat, mint a megállás, indulás és fordulás, valamint szokja meg a nyereg és az emberek jelenlétét.

Nyereg: A megfelelő nyereg kiválasztása nagyon fontos az első alkalommal. A nyeregnek megfelelő méretűnek és formájúnak kell lennie a ló testéhez, és kényelmesnek kell lennie a lovas számára is.

Tapasztalt segítség: Az első felülés során fontos, hogy tapasztalt segítséggel rendelkezünk, például egy tapasztalt lovas vagy edző jelenlétében. A tapasztalt segítség nyugalmat és biztonságot adhat a lónak és a lovasnak egyaránt.

Lassan és fokozatosan: Az első lovaglást lassan és fokozatosan kell elvégezni. Először a lovas csak pár percig legyen lovon, majd az időt fokozatosan növelni kell, ahogy a ló kényelmesen megszokja a helyzetet.

Kommunikáció: A belovaglás során fontos, hogy a lovas folyamatosan kommunikáljon a lóval. Az alapvető utasításokat nyugodtan és határozottan kell adni, hogy a ló megértse és kövesse azokat.

Türelem: Az első felüléskor a türelem nagyon fontos. A lovasnak türelmesnek kell lennie, és időt kell adnia a lónak, hogy megszokja az új helyzetet és a feladatokat. Fontos megjegyezni, hogy mindig tartsuk szem előtt a ló biztonságát és pozitív élményét.

Első feladatok között szerepeljen az elindulás megállítása, majd pedig az irányok megismertetése. Majd pedig a sebesség növelése-csökkentése, az összeszedettség elérése illetve a ritmus és az egyensúly szabályozása is. A jól véghezvitt félfelvételtől a ló a hátsó lábait tudjuk dolgoztatni, hátuljára több súly kerül és a támaszkodása könnyebbé válik. (nyeregvilág, 2023)

Legtöbbet nagykörön kell dolgozni velük, ívelt vonalakon figyelni az ütemre, állításra és hajlításra minden jármódban. Sok átmenetet kell gyakorolni a kontroll és összeszedettség fejlesztése érdekében, ezeket kombináljuk a kör kisebbitésével nagyobbításával, iramváltatásokkal. Ha ezek jól mennek akkor kezdetjük el egyenesen lovagolni például negyedvonalon minden jármódban, majd ehhez hozzá vehetjük a kisköröket a vonal megkezdésekor és befejezésekor,

ezeket tovább lehet kombinálni átmenetekkel, iramváltoztatásokkal. (Mélyinterjú Sárközi Csabával, lásd: Melléklet, 2023)

A GENETIKA SZEREPE AZ IDOMÍTHATÓSÁGBAN

Az idomíthatóság egy állat örökletes adottságainak és környezeti hatásoknak köszönhetően kialakuló tulajdonsága. A genetika szerepe fontos szerepet játszik az idomíthatóságban, hiszen az öröklött génállomány határozza meg az állatok viselkedési mintázatait, érzékenységét és reakcióit a környezeti ingerekre. A kutatások azt mutatják, hogy az idomításra hajlamosabb egyedeknek jobb az idomítási képessége, mint a kevésbé hajlamos egyedeknek. A genetikai faktorok mellett a környezeti hatások, például az állat tartási körülményei, a kiképző munkája és a tanítási módszerek is nagy szerepet játszanak az idomíthatóság kialakulásában.

A lovak genetikájának szerepe az idomításban és a tenyésztésben is fontos. Az állatok viselkedése, fizikai képességei és betegségekre való hajlama nagyban függ a genetikai állományuktól. A tenyésztés során a kívánt tulajdonságok megszilárdítása érdekében számos genetikai tényezőt kell figyelembe venni. Az idomítás során pedig a ló fizikai és szellemi adottságait is figyelembe kell venni az edzési program kialakításakor. A lovak genetikájának részletesebb megértése és alkalmazása a tenyésztésben segíthet az állatok sikerebb, gyorsabb képzésében és kezelésében.

A lovaknál, ahogy az emberek esetében is, a jó és a rossz tulajdonságok is öröklődhetnek. Azonban a lovak esetében a tulajdonságok öröklődése bonyolultabb lehet, mivel sok adottság nem csak egy géntől, hanem több gén együttműködésétől is függ.

A jó tulajdonságok közé tartoznak például a jó testfelépítés, az erős izomzat, az egészséges csontozat és a jó temperamentum. Ezek a tulajdonságok hozzájárulnak a lovak fizikai és mentális képességeihez, így jobb sportolóvá, tenyészállattá és társállattá teszik őket.

A rossz tulajdonságok közé tartozhatnak a rossz egészségi állapotra való hajlam, az átlagosnál magasabb sérülési kockázat, a rossz temperamentum vagy a rossz testfelépítés vagy akár a túlzott dominancia, rosszindulatúság. Ezek a tulajdonságok problémákat okozhatnak az állatok egészségében és teljesítményében. Azonban fontos megjegyezni, hogy a tulajdonságok öröklődése nem csak az egyed genetikai állományától függ, hanem a környezeti hatások is befolyásolják. Például az étrend, az életmód és a tréning is hatással van a lovak fizikai és mentális állapotára. (Hufana, 2023)

Személyes tapasztalataim, tenyésztésünk során, hogy mi pont ezért fedeztetünk WBFSH ranglistájáról ahol a legjobb örökítők szerepelnek. Innét választjuk ki a méneket melyeket a kancáink temperamentumához igazítunk.

A következőkben a két legismertebb ugró ló fajtát fogom jellemezni, mivel ezek a fajták bizonyultak az évek során a legsikeresebb genetikai örökítőnek. Tenyésztünkben mi is ezekkel a fajtákkal tenyésztünk, és a versenyeken is számos sikeres lovat láttam szerepelni ezekből a fajtákból.

1.9 Személyiség öröklődése

A lovak személyiségének öröklődése összetett folyamat, amelyben genetikai és környezeti tényezők is szerepet játszanak. Az elmúlt évtizedekben számos kutatás vizsgálta a lovak személyiségének öröklődését, és általánosságban elmondható, hogy az öröklődési arányok a személyiségi vonások és a fajta között változóak lehetnek.

Az egyik legfontosabb genetikai tényező a lovak személyiségének öröklődésében az apai és anyai vonal. Egyes fajtákban az egyik vonal személyiségjegyei dominálnak, míg más fajtáknál mindkét vonal jellemzői egyenlő mértékben öröklődnek a csikókban.

A környezeti tényezők azonban szintén fontosak a lovak személyiségének alakulásában. A lovak élettani és szociális környezete, a táplálkozás, a tréning és a gazda-szerető kapcsolat mind befolyásolja a lovak személyiségfejlődését. (Krueger, 2008)

Vegyük például a lovak dominanciáját és rosszindulatúságát amely manapság gyakori probléma, de nem árt tudnunk, hogy számos tényezőből származhat, és nem feltétlenül öröklődik. Az alábbiakban bemutatom a legfontosabb tényezőket:

Természetes viselkedési jellemzők: A lovak természetes hierarchiában élnek, és egyes lovak hajlamosak lehetnek dominánsabbak lenni, míg mások alárendeltek. A dominancia nem feltétlenül jelenti, hogy a ló rosszindulatú vagy agresszív, de a hiányos szocializáció és a helytelen kezelés miatt a domináns lovak hajlamosabbak lehetnek a konfliktusokra és az agresszív viselkedésre.

Fájdalom vagy betegség: A lovak fájdalma vagy betegsége is okozhat agresszív viselkedést. A lovak nem képesek arról tájékoztatni bennünket, hogy mi fáj nekik, így az agresszív viselkedés a jele lehet annak, hogy a ló valamilyen egészségügyi problémával küzd.

Kezelési hibák: A lovak rosszindulatúsága gyakran az emberi hibák, például a túlzott büntetés vagy a félreértett jelzések eredménye lehet. Ha a lovas vagy a tréner nem tudja

helyesen értelmezni a ló testbeszédét és viselkedését, az okozhatja az agresszív viselkedést vagy a hiányos engedelmességet.

Környezeti hatások: A környezet is befolyásolhatja a ló viselkedését. Ha a ló stresszes vagy túlterhelt környezetben él, akkor hajlamosabb lehet a rosszindulatú vagy agresszív viselkedésre.

Összességében azt lehet mondani, hogy a lovak dominanciája és rosszindulatúsága több tényezőtől függ, és nem feltétlenül örökölhető. A megfelelő szocializáció, kezelés és környezet biztosítása kulcsfontosságú ahhoz, hogy a ló megfelelően viselkedjen. (Krueger, 2008)

1.10 Holsteini fajta

A Holsteini lovak, az észak-németországi Schleswig-Holstein tartományból származnak. A holsteini lovak kitenyésztése a 13. századra vezethető vissza, amikor is az észak-németországi tengerparton élő holsteini földművelők és halászok kezdték el tenyészteni ezeket a lovakat a mezőgazdasági munkák elvégzésére és a hadsereg számára. Azonban a 20. század elején az ugróversenyek iránti növekvő igény miatt a tenyésztők elkezdtek specializálni a holsteini lovakat az ugratásra és nagy hangsúlyt fektettek a fajta javítására és az ugróképesség fejlesztésére.

A holsteini lovakat ma már szerte a világon tenyésztik és versenyeztetik, és a fajta továbbra is az egyik legkeresettebb és legsikeresebb lófajta marad az ugró sportban.

A holsteini lovakat kifejezetten a sport céljára tenyésztették, és az egyik legkedveltebb fajta az összes lófajta közül az ugróversenyeken világában. Az erős, atletikus testfelépítés, az intelligencia, a jó temperamentum és az ugróképesség a fajta kiemelkedő tulajdonságai közé tartoznak. A holsteiniek általában nagyon jó stílusban ugró versenylovak, de alkalmazkodóképességüknek köszönhetően más lósportokban is jól teljesítenek.

Néhány híres mén a fajtából ami ma már rengeteg ló útlevelében megtalálható a felmenői között: Lady Killer, Cor de la Bryere. (pictures, 2023)

1.11 Oldenburgi fajta

Az Oldenburgi ló egy német fajta amely a második legelismertebb fajta az ugrósportban. A XVII. században alakítottak ki a lovagi kultúra igényeinek megfelelően. Az Oldenburgi ló híres a magas szintű teljesítményéről az ugró és a díjlovas versenyeken.

Az Oldenburgi ló egy nagyon magas minőségű fajta, amelynek hírneve a minőségi tenyésztésen és a fajtafejlesztésen alapul. Az Oldenburgi lovakat erős, izmos testfelépítés és jó temperamentum jellemzi. Az Oldenburgi ló tenyésztésének számos fázisán keresztülmentek, és sok más fajtából származó lovat is kereszteztek velük, beleértve a Hannoveri, a Trakehner, a Holsteini és a Mecklenburgi fajtákat is.

Az Oldenburgi lovakat főként Németországban tenyésztik, de az elmúlt évtizedekben az egész világon népszerűvé váltak. Az Oldenburgi ló néhány jellemzője közé tartozik az izmos testfelépítés, a magas intelligencia, a szépség, az erős és kifinomult mozgás és a kimagasló ugróképesség. (Blocksdorf, 2019)

A WBFSH világgranglista vezető ménje Chacco Blue is Oldenburgi mén volt. Híres volt a magas szintű ugróképességéről és kiváló örökítéséről. Chacco Blue-t 1998-ban tenyésztették, és hihetetlen sikereket ért el a nemzetközi díjugratásban.

A Chacco Blue hatalmas ugróképessége és tökéletes testfelépítése miatt ismert, amelyekkel nagy távokat tudott átugrani. 2008-ban a Beijingi Olimpián a német csapat tagjaként az aranyérmes csapatban szerepelt. Sajnos 2012-ben, mindössze 14 éves korában elpusztult, de utódai azóta is fenntartják hírnevét. (Valle, 2011)

1.12 Díjlovaglásban elismert fajták

Érdemes szót ejtenünk a díjlovaglásban elismert fajtákról és híres, eredményes lovakról. A díjlovaglásban nagyon sok fajta és tenyésztési vonal elismert, és sok díjlovakat tartanak nyilván azokból a fajtákból, amelyek a ebben a szakágban kiemelkedő sikereket értek el pályafutásuk során. Az alábbiakban néhány a legismertebb és legsikeresebb díjlovakat emelek ki fajtájukon belül

Lipicai: Az osztrák-magyar birodalomban tenyésztett lipicai ló a világ egyik legismertebb és legelismertebb lova, amelyet a díjlovaglásban gyakran használnak. Az elegáns megjelenés, az intelligencia és a mozgásának szépsége miatt népszerű a díjlovasok körében. Sok híres díjló közül kiemelkedik Héraut aki a lipicai fajtába tartozott.

Hannoveri: A Hannoveri lovakat Németországban tenyésztik, és a díjlovaglásban is nagyon sikeresnek bizonyult. Az erős izomzat, a jó mozgékonyág és a kiegyensúlyozott temperamentum miatt az egyik legjobb lófajta a díjlovagláshoz. Híres hannoveri díjlovak közé tartozik Salinero, több olimpiai és világbajnoki aranyat nyert.

Holsteini: A Holsteini ló Németországból származik, és a díjlovaglásban is nagyon sikeresnek bizonyult. Az erős csontozat, a jól felépített izomzat és a kitűnő mozgékonyág miatt nagyon sokan használják a díjlovaglásban. Híres holsteini díjlovak közé tartozik Totilas, aki számos rekordot döntött.

Westfáliai: A Westfáliai ló Németországban tenyésztett lófajta, amely az elmúlt évtizedekben nagyon sikeresnek bizonyult a díjlovaglásban. A jó mozgékonyág, az erős izomzat és a jó temperamentum miatt a díjlovasok gyakran választják ezt a fajtát. Híres westfáliai díjlovak közé tartozik Isabell Werth, aki számos díjat nyert, és a legjobb lovak között szerepelt. (eurodressage, 2021)

MI KELL EGY SIKERES LÓ TENYÉSZTÉSÉHEZ

1.13 Minőségi csikónevelés

Mindannyian tudjuk, hogy egy jó származású egészséges csikó tenyésztése önmagában is nagyon nehéz, drága és nem melleleg szerencsét is igényel. Ha sikerül odáig eljutni egy tenyésztőnek, hogy ígéretes csikója szülessen mit sem ér ha nem tudja azokat a körülményeket megteremteni amire egy kiscsikónak szüksége van. Rendkívül fontos hogy nagy és dús füves legelőn nevelkedhessenek fel a csikók mivel, ahhoz hogy a genetikai értékek ki tudjanak teljesedni meg kell teremtenünk hozzá minden feltételt.

Ne felejtjük el azt sem hogy a lovak társas lények, ősidők óta ménesekben nevelkedtek. Számukra ez a természetes és ideális, ha több lóval/ csikóval együtt nőnek fel. Sokat számít, hogy a kiscsikók tudjanak játszani a nagy legelőn, így biztosan jól megerősödnek és szocializálódnak. Természetesen, ha egy ló hozzá van szokva a többi ló jelenlétéhez, akkor több mint valószínű, hogy nem lesz gond a szállításnál vagy a box szomszéd elfogadásával vagy épp a melegítő pályán való tömeggel.

Legelés közben a háti szakasz végig nyújtva van, ezáltal a gerinc és a hátizmok is kiválóan fejlődnek/ erősödnek. Gyógynövények és ásványi anyagok mindegyike hozzá járul az immunitás felépítésében.

A különböző domborzati viszonyok elősegítik a tüdőkapacitás fejlődését illetve az inak, paták edződését.

Egy csikó rengeteg mindent tapasztal meg a természetes élőhelyén, ami a későbbiekben előnyére válhat. Vegyük például a bogarakat vagy az időjárás minden hátul ütőjét (szél, hőség, eső). Ezekkel bármelyik verseny közepette találkozhat, amikor ezek a tényezők nem hátráltathatják a teljesítésben. (Laura, 2017)

1.14 Takarmányozás fontossága

A kezdetektől fogva meghatározó egy ló életében, hogy milyen táplálékot kap. A születést követő pár órában mindenképp meg kell történnie a fröccstej/kolosztrum elfogyasztásának amiben

rengeteg olyan tápanyag van ami a csikó immunrendszerének és ellenálló képességének kialakításában elengedhetetlen. Tudni illik, hogy ebben a pár órában a kanca tejének össze tétele teljesen más mint utána.

Tartalmaz fertőzések elleni antitesteket, vitaminokat, ásványi anyagokat és nem mellesleg fehérjében és zsírban is gazdag ami hashajtóként is funkcionál és segít a bélszurok eltávozásában.

Egy kiscsikó antitestek nélkül születik és ha ezeket nem kapja meg hajlamosabb lesz a betegségekre ami újszülött korban könnyen végzetes is lehet. Ha valamilyen oknál fogva a csikó nem kapja meg a születést követő pár órában az fröccstejet akkor gyakori a tüdőgyulladás, köldökgyulladás, ízületgyulladás, hasmenés. Ha az anyatejből hozzájut kellő képpen az antitestekhez, akkor 4-5 hónapos korig is kitart, de 6 hetes kor körül már elkezdik termelni a saját ellenanyagaikat. (Johnson, 2022)

6 hónapos korig általában egy csikó eléri kifejtett magassága 86%-át. A választás koráig nagyon oda kell figyelnünk a kanca takarmányozására, hogy teje jó minőségű legyen. Fehérje beviteli forrásnak kimondottan jó a lucerna etetése szoptató kancáknak. Kalcium, réz, foszfor, cink, szelén, E-vitamin hiánya vagy túlzott bevitele egyaránt káros ebben az időszakban. (Laura, 2017)

Egy felnőtt ló takarmányozása függ az életkorától, munkavégzésétől és tartásától. Alapvetően a lovak emésztőrendszere a legeléshez alakult. Ez azt jelenti, hogy folyamatos, kis mennyiségű táplálék felvétel számára az ideális. Takarmányozása során is ezt a szisztémát kell követnünk, tehát naponta többször kell kis adagokban etetnünk. A legfontosabb, hogy széna mindig legyen a ló előtt, amiből mindig annyit tud enni amennyit csak, szeretne akárcsak a legelőn. Átlagosan egy ló 8-10kg rétiszenát eszik amit érdemes áztatva adni, hogy megkössük a benne lévő port. A kiváló széna egy sportlónál kimondottan jelentős, minősége függ a benne lévő növényektől a föld fekvésétől, évi csapadék mennyiségtől, bála tárolásától és a kaszálás idejétől. A növényeket felépítő rost a lovak cellulózbontó baktériumaival alakul át értékes energiaforrássá (illó zsírsavakká). Részben ezekből tartja fenn magát az állat, lehetővé teszi mozgásigényét, növekedését. Normál esetben a fűszéna kb. 10-20%-ban tartalmaz pillangósvirágú növényeket, mint például a lucerna, bükköny, herefélék, melyek fehérjetartalma az izomépítéshez és a sejtek optimális működéséhez elengedhetetlen.

Az abraktakarmány a házasítás során lépett a lovak életébe, amikor már nagyobb igénybe vételnek voltak kitéve a lovak, hiszen az abrak takarmány energia tartalma sokkal nagyobb. Általában 1-2kg-ot fogyasztanak legtöbb esetben zabot, amit emésztés szempontjából roppantva a legideálisabb etetni. Nedvesen ajánlott adni szintén a por illetve az apró szemcsék belélegzésének megelőzése miatt illetve az emészthetőség is javul ezáltal. Melegben közvetlen etetés előtt szabad

csak vizezni nehogy megerjedjen és kárt tegyünk. Jellemző szemes takarmány még az árpa és a kukorica. Sport lovak esetében ma már egyre többen fordulnak különféle tápok etetéséhez.

Lédús takarmányok fontosak az anyagcsere folyamatokban. Legkedveltebb a sárgarépa amiből akár 2-4 kg-ot is adhatunk naponta. Azonban fontos, hogy tisztított legyen és ne fagyjon meg. Sokak etetnek még takarmányrépát, cukorrépát, almát vagy akár körtét. Toxin bevitel megelőzése érdekében mindig ellenőrizzük a takarmány állapotát. (magazin, 2012)

1.15 Egészségügyi ellátás

A lovak egészségi állapota az egyik legfontosabb tényező a teljesítményük, a jó közérzetük és az életminőségük szempontjából. Az egészségügyi ellátásukra való odafigyelés és az időben történő beavatkozás döntő lehet a betegségek megelőzésében és kezelésében.

Az alapvető egészségügyi ellátás magában foglalja a rendszeres állatorvosi ellenőrzést, a megfelelő táplálkozást, a megfelelő felszerelést, a megfelelő higiéniát és az elegendő mozgást. A lovaknak rendszeresen kell kapniuk oltásokat és féregtelenítést is, hogy megelőzzük a fertőző betegségeket. Évente kell vérvétel kell az FKV esetleges kiderítésére. Sport lovaknál félévente kombinált vakcina kötelező. Az előző kettőről igazolás kerül az útlevélbe, valamelyik hiányában a ló nem vehet részt a versenyen.

Az orvosi ellátás terén az a kor előre haladtával jelentős fejlődések történtek. Az modern orvoslási módszerek között szerepel az endoszkópos vizsgálat, az ultrahang, a röntgen, a CT, az MRI. Az endoszkópos vizsgálat lehetővé teszi az orvosok számára, hogy betekintést nyerjenek a lovak testüregébe és ez által könnyen felfedezheti például a légúti problémákat ami elég gyakori a sportlovak körében. Az ultrahang- és röntgenvizsgálat segítségével a csontok, az ín és a szalagok állapotát tudják megvizsgálni. A CT és az MRI olyan képalkotó eljárások, amelyek segítségével a szervek és a szövetek részletes képét lehet kapni.

Aki bármelyik szakágban versenyez az tudja hogy rendkívül sérülékeny jószágokról van szó. Vegyük például az akadályokról való érkezést, a mellső lábakra az állat súlyának többszöröse terhelődik. Kisebb sebeket, horzsolásokat tudnunk kell magunk kezelni, elsősegélyi eszközökkel minden lovardának rendelkeznie kell, viszont fel kell ismernünk a helyzetet amikor már mindenképp állat orvosra van szükség. Nagyon gyakoriak az ín, pata, izom és ízületi sérülések. Ha egy sikeres lovat akarunk nevelni, akkor ajánlott az állatorvos rendszeres kontrollja. Hiszen gyakori,

hogy tapasztalatlanabb lovasok észre sem veszik a lovuk sántaságát vagy csak akkor ha már súlyos. (József, dátum nélk.)

Ha szimplán kedveskedni akarunk lovunk számára, rengeteg modern lehetőség áll rendelkezésünkre. Apróbb kezelések megelőzhetnek egy nagyobb sérülést. Vegyük például a sóterápiás kezelést amihez már személy szerint pozitív tapasztalattal rendelkezem. Az egyik lovam munka elején gyakran köhögött nyáron a nagy szárazságban, 3 kezelés után pedig teljesen megszűnt a köhögés és láthatóan felszabadult a lerakódás a légútjaiból.

A *sóterápia* egy olyan kezelési forma, amely során a lovat száraz sókristályokkal (nátrium-klorid) kezelik. A kezelés során a ló orrára egy szövetből készült kosarat illesztenek aminek alján egy csövön keresztül a sót egy különleges légkondicionáló segítségével permetezik a ló orrához. A lovak belelegzik ezt a sót, ami a légutakat tisztítja.

A sóterápiás kezelés előnyei a következők lehetnek:

- Csökkentheti a légúti betegségek, például köhögés illetve allergiák tüneteit a lovaknál.
- A sóterápia javíthatja a lovak bőrének állapotát, enyhítheti a viszketést és a bőrgyulladást.
- A kezelés segíthet az izomfájdalmak és izomgörcsök enyhítésében, valamint az izom- és ízületi sérülések gyógyulási folyamatának felgyorsításában.

Fontos megjegyezni, hogy a sóterápia csak kiegészítő terápiaként javasolt, és nem helyettesíti a hagyományos állatorvosi kezeléseket. (horsenation, 2015)

A *Bemer* terápia egy olyan manuál terápiás módszer, amelyet a lógyógyászatban is alkalmaznak. A terápiát az állatok mozgásszervi problémáinak kezelésére használják, és az összes izomcsoportot kezeli a testben.

A terápia célja az izomzat, az ízületek, az inak és a szalagok harmonikus működésének helyreállítása és az állat testének regenerálása. Ez a terápia hasznos lehet a lógyógyászati problémák kezelésében, például az izomfájdalmak, az ízületi merevség, a gerincproblémák és a mozgásszervi diszfunkciók esetén.

Fontos megjegyezni, hogy a Bemer terápia sem helyettesítheti az állatorvosi ellátást, de kiegészítő kezelésként hasznos lehet. Az állatorvossal való konzultáció és együttműködés kulcsfontosságú a ló egészségének megőrzése érdekében. (Lovasok.hu, Fizikai érterápia – szeretettel lovadnak, 2023)

KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

Szakedolgozatom során azokat a következtetéseket vontam le, hogy a fiatal lovak tenyésztése és képzése rendkívül sok időt és energiát vesz igénybe. Mindenképp olyan embereknek javasolnám akik elég kitartóak, megfelelő körülményekkel és nagy ambícióval rendelkeznek.

Monty Roberts módszereit beépíthettem a minden napi munkámba és nagyon pozitív eredményekkel találkoztam tehát szintén javaslom mindenkinek hogy alkalmazza és próbálja beépíteni munka tervezetébe.

Sokat tanultam arról, hogy mennyi mindent lehet elérni és tanítani szabadidomítási módszerekkel, feladatokkal amiket ezentúl én is többet fogok használni.

A fajták vizsgálata során bebizonyosodott számomra, hogy miért áll hozzám a legközelebb a Holsteini fajta. Mindig is ilyen lovakat lovagoltam és tenyésztettünk és túlnyomó rész meg voltunk elégedve, tehát aki díjugratásban szeretne sportolni azoknak csak ajánlani tudom.

Ahhoz hogy jó lovat tenyészünk és képezzünk, elengedhetetlen hogy megtanuljuk a folyamat minden lépését és fortélyát, tehát tapasztalt segítség és edzői ellenőrzés illetve alázatos tanulás nélkül belekezdeni sem érdemes. Ha lovak kiképzésével és idomításával akarunk foglalkozni fontos, hogy a lovak jó talajon dolgozzanak, amivel rengeteg sérülést és ízületi kopást meg tudunk előzni. Úgy gondolom, hogy ez a versenyekre való felkészüléshez is nélkülözhetetlen, tehát egy minőségi lovardának fontos rendelkeznie egy jó minőségű négyévszakos talajjal.

Sok különbséget találtam a hazai és külföldi ló kiképzés és lovas hozzá állás között, ami tanulságos volt és elgondolkoztató számomra. Érdemes mindig nyitott szemmel járnunk a versenyeken és lovas közegekbe mert úgy gondolom, hogy ezeket a különbségeket könnyen fel lehet ismerni.

Sokat tanultam a takarmányozás fontosságáról és rájöttem hogy minőségtelen takarmánnyal értelmetlen beleáldozni a többi részébe. Saját véleményem szerint minden tenyészetnek és lovardának rendelkezni kellene megfelelő széna és magtárolókkal valamint roppantó gépezettel.

ÖSSZEFOGLALÁS

Szakedolgozatom végéhez érve örömmel tölt el, hogy sok új tudásra tettem szert és egy olyan témával foglalkozhattam ami kiteszi a minden napjaimat, és nagyon szeretek ezzel foglalkozni, valamint igyekszem folyamatosan képezni magam, és többet tanulni a témáról.

Először a lovak evolúciójának megismertetésével kezdtem mert úgy gondolom, hogy ez az alapja további témáknak is. Sok logikus és remek megfogalmazást találtam erről a lovak fejlődéséről.

A munka megkezdési folyamata a lovakkal a szabadidomítás. Kifejtettem különböző bontva a szépségeit. A munkafolyamat leírását az idomítással folytattam. Nagy hangsúlyt fektettem a ló és lovas kapcsolatának részletezésére, fejlesztési lehetőségeire, hiszen ez egy elengedhetetlen kritériuma az idomításnak.

Rengeteg új információt szereztem a lovak genetikájával és öröklődés tanával kapcsolatban ami a legfontosabb ha igazán jó vérvonalat szeretnénk kitenyészteni istállónkban. Ezen belül kitértem pár népszerű és sikeres fajta jellemzésére.

Bővíthettem tudás körömet mind a takarmányozás fortélyival és a tartási körülmények hasznosságával kapcsolatban is. Természetesen a lovak egészségügyi ellátásáról is sokat olvashattam. Ezek mind elengedhetetlen ismeretek voltak egy sikeres ló életének elindításához.

Sok új platformot találtam, amiket ezen túl is figyelemmel fogok kísérni mivel sok nagyon érdekes és hasznos cikket olvashattam rajtuk. Több szakirányú könyvet kerestem fel melyekben szintén sok volt az érdekesség illetve szakszerű megfogalmazás és a régi jól bevált módszerek.

Csabával folytatott interjúnk során hasznos volt a témában beszélgetni és újra feleleveníteni a Német országban tanultakat, valamint jobban belemenni a németek lovaskultúrájába/módszereibe. Sok különbséget fedeztem fel a hazai és a lovasvilág bölcsője,

Németországnak lovasszokásai között.

Összefoglalva, természetesen sok új dolgot tanulhattam minden témával kapcsolatban amit majd könnyedén fogok tudni hasznosítani a napjaim során és a jövőm fejlesztése érdekében. Sokszor találkoztak a saját tapasztalataim az irodalmi megfogalmazásokkal, ami jó érzést keltett bennem. Remélem hogy a jövőben a magyar lovas sportban is jellemző lesz majd a szelíd bánásmód a lovakkal, illetve hogy a lovak egészségügyi ellátásban is lesznek előre lépések hazai viszonylatban is.

IRODALOMJEGYZÉK

- András, G.-V. (2021). Lovasok Könyve. In G.-V. András, *Lovasok Könyve*. Tapolca: Hagyomány És Lovas Kultúra Alapítvány.
- Dorottya, M. (2022. 08 30). *lovasok.hu*. Forrás: Így is lehet, tereppálya kézen: <https://www.lovasok.hu/lokikepzes/igy-is-lehet-tereppalya-kezen/>
- Johnson, J. (2022. 02 09). *Lovitamin*. Forrás: [lovitamin.hu: https://lovitamin.hu/miert-nelkulozhetetlen-a-csikok-szamara-a-kolosztrum/](https://lovitamin.hu/miert-nelkulozhetetlen-a-csikok-szamara-a-kolosztrum/)
- József, d. M. (dátum nélk.). *Lovas praxis*. Forrás: [Lovaspraxis.hu: https://lovaspraxis.hu/tud%C3%A1st%C3%A1r/betegs%C3%A9gek/s%C3%A9r%C3%BCI%C3%A9sek](https://lovaspraxis.hu/tud%C3%A1st%C3%A1r/betegs%C3%A9gek/s%C3%A9r%C3%BCI%C3%A9sek)
- Karl, P. (2011). *Lóképzés*. Budapest: Mezőgazda Kiadó.
- Kata, P. (2021. 08 10). *magyarmezogazdasag.hu*. Forrás: Kommunikáció a lovakkal - Monty Roberts módszere alapján: <https://magyarmezogazdasag.hu/2021/08/10/kommunikacio-lovakkal-monty-roberts-modszere-alapjan>
- Kata, P. (2023. 04 10). *patakykata.hu*. Forrás: Monty Roberts Módszere: <https://www.patakykata.hu/a-monty-roberts-modszer>
- Katherine Blocksdorf, M. F. (2023. 03 13). *thesprucepets.com*. Forrás: Horse Training - What You Can Do With a Two or Three Year Old Horse: <https://www.thesprucepets.com/two-or-three-year-old-horse-training-1886973>
- kb.rspca.org.au. (2021. 02 19). *rspca knowledgebase*. Forrás: What are the key things I should understand about horse behaviour?: <https://kb.rspca.org.au/knowledge-base/what-are-the-key-things-i-should-understand-about-horse-behaviour/>
- Laura, H. (2017. 05 05). *lovitamin*. Forrás: [lovitamin.hu: https://lovitamin.hu/csikotakarmanyozas-tobb-mulik-rajta-mint-gondolnad/](https://lovitamin.hu/csikotakarmanyozas-tobb-mulik-rajta-mint-gondolnad/)
- Lovasok.hu. (2022. 08 31). *Segítségadások*. Forrás: [Segítségadások: https://www.lovasok.hu/lovassportok/segitsegadasok/](https://www.lovasok.hu/lovassportok/segitsegadasok/)

- magazin, H. á. (2012. 04 12). *lovakok.hu*. Forrás: lovasok.hu:
<https://www.lovasok.hu/lotartas/a-lo-takarmanyozasa/>
- Melinda, T. (2011.. 05. 13.). *Lovasok.hu*. Forrás: lovasok.hu:
<https://www.lovasok.hu/lokikepzes/termeszetes-lokikepzes/taszler-melinda-a-fiatal-szabadidomito-tehetseg/>
- nyeregvilág. (2023. 04 26). *Idomítás alapjai*. Forrás: nyeregvilág:
<https://nyeregvilag.hu/lovagloleckek/idomitas-alapjai-3-felfelvetel/>
- Owen, J. (2005. 03 17). *education.nationalgeographic.org*. Forrás: Horse Evolution Followed
 Twisty Trail, Study Says: <https://www.nationalgeographic.com/animals/article/horse-evolution-news-animals>
- Roberts, M. (2001). *Lovak és Emberek*. Budapest: Bastei Budapest Kiadó.
- Wehorse. (2023. 04 26). *Wehorse*. Forrás: wehorse.com:
<https://www.wehorse.com/en/blog/young-horses/>
- Zsófia, M. (2017. 02 02). *Fenyítés a ló szabadon idomításában*. Forrás: fitocavallo.com:
<https://www.fitocavallo.com/post/fenyites-szabadon-idomitas-lovak>
- Zsófia, M. (2017. 02 02). *Fenyítés a ló szabadon idomításában*. Forrás: fitocavallo.com:
<https://www.fitocavallo.com/post/fenyites-szabadon-idomitas-lovak>

MELLÉKLETEK

INTERJÚ SÁRKÖZI CSABÁVAL

Mit gondolsz mi a legnehezebb a fiatal lovak kiképzésében?

Mindegyikénél más, de alapvetően általában az egyenesre igazítás.

Milyen edzéstervet alkalmazol egy fiatal lónak (pl egy hétre felbontva)?

Egy olyan fiatal ugróló aki már be van lovagolva és alapkiképzésen van nálam. A hangsúly az idomító munkára alapul, azt kell először tovább fejleszteni. Ugró munkánál pedig elkezdem a gimnasztika részt ügetésből és vágtaból is. Cavaletti munkát 1 héten kétszer is alkalmazok náluk. A hét vége felé közelítve tartok nekik egy napot ahol kilovaglok velük terepre, ami minden lónak nagyon fontos korosztálytól és szakágtól független. Egy héten egyszer pedig van 1 nap amikor nem dolgozok velük és pihenhetnek.

Milyen feladatokat/gyakorlatokat szeretsz alkalmazni leginkább idomító napokon?

Alap kiképzésnél még nem alkalmazok nehezebb feladatokat mint mondjuk a vállat be vagy farat be. Legtöbbet nagykorúon dolgozom velük, ívelt vonalakon figyelek az ütemre, állításra hajlításra minden jármódban. Sok átmenetet gyakorlok, velük ezeket kombinálom a kör kibővítésével nagyobbításával, iramváltásokkal. Ha ezek jól mennek akkor kezdek el egyenesen lovagolni például negyedvonalon minden jármódban, majd ehhez hozzá veszem a kisköröket a vonal megkezdésekor és befejezésekor, ezeket tovább lehet kombinálni átmenetekkel, iramváltásokkal.

Edzőként mit tapasztalsz, sok lovas vág bele a fiatal lovak képzésébe?

Németországban igen, nem is olyan jó ez! Magyarországon jobb a helyzet ilyen szempontból, azt tapasztaltam, hogy a helyes módszert alkalmazva tapasztaltabb lovasok képzik a fiatal lovakat és a kezdő lovasok lovagolják a rutinosabb lovakat, ez lenne a helyes mindenhol. Tapasztalatot és türelmet igényel, hogy a lovas észrevegye, mikor kérünk egy fiatal lótól túl sokat, mikor kell vissza venni és mikor lehet többet kérni. Sajnos Németországban ez nincs így, nagyon sokan vesznek fiatal lovat viszont nem tudják jó lóvá képezni.

Mit tanácsolnál egy kezdő lovasnak aki most kezdi tanulni a fiatal lovakkal az idomítást?

A legfontosabb, hogy legyen edzői kontroll legalább heti 1-2 rendszerességgel aki segít és feladatokkal lát el. Mindig mindent lépcsőnként csinálni, nem szabad egyszerre sokat akarni, hanem szépen felépíteni fokozatosan az idomító skála után és ahogy a fentiekben elmeséltem.

Egy lovasnak mivel kell ahhoz rendelkeznie hogy jó lovas illetve lóképző lehessen?

Munkában a képességek illetve adottságok mint például a hosszú lábak jó ütem érzék csak 20%-ot tesznek ki. Minden más munkával fejleszthető. Fontos hogy egy lovas legyen tudatos, határozott, alázatos és nagyon türelmes.

Mik a legnagyobb különbségek a hazai és a külföldi lóidomítási módszerek között?

Mindkét országban ugyanazok az irányelvek, amik meg vannak határozva a belovagló képzéseken is. Gyakorlatban sajnos ez mégis más. Mert a német alaposabban és szabály követően csinálja, sokkal következetesebben kéri az idomító munkát még az ugró lovasoknak ha problémája akad az ugrásban, akkor az idomító munkában keresi rá a megoldást. Ez a helyes!

A magyarok sajnos próbálják ezeket a dolgokat átugrani, gyorsabban nyúlnak feszítő zablákhoz, hamarabb akarnak elérni eredményeket, nem alaposak az idomító munkában. Ez nagyon nagy különbség a két ország között.

Gyakori, hogy egy fiatal ló karrierjét elrontják rosszul megválasztott munkával, vagy túl korai megmérettetésekkel?

Igen! Ez sajnos még Németországban is előfordul meg persze otthon is. Mert nem minden ló fejlődik ugyanolyan ütemben, amit fontos lenne minden lovasnak mérlegelnie és előtérbe helyeznie. Az elvárás sokszor nagyon nagy a fiatal lovakkal szemben a versenyeken. A követelmények mindig adottak csak valamelyik ló képes ezt kicsit gyorsabb ütemben elérni valamelyiknek viszont több idő kell, és ha ezt egy érzékenyebb lónál megsürgetik, könnyen befejelhet már a pályafutása elején.

Mit gondolsz a lovak fizikális fenyítéséről? Miért nem eredményes, tudsz példákat mondani erre?

Sajnos néha szükség van fizikális fenyítésre, da ha már idáig fajul a helyzet, akkor valahol korábban történt meg a hiba, ami nem lett csírájában elfolytva. Ezért kell mindig résen lennie egy jó lovasnak, hogy az apróságokat is észrevegye és helyén, való módon lereagálja azt. A cél mindig az, hogy úgy képezzünk ki egy fiatal lovat, hogy ne

kelljen eljutni arra a pontra ahol már fenytést kell alkalmazni. Ha pedig már muszáj alkalmazni akkor tegye meg olyan aki tapasztalt ebben a témában.

Mit gondolsz Monty Roberts módszereiről? Használsz őket belovaglás során?

Igen alkalmazom! Azért mert elengedhetetlen ismernünk a lovak kommunikációját ahhoz, hogy nyers vagy akár problémás lovakkal tudjunk együtt dolgozni. Ha ezeket a régi jól bevált módszereket valaki beépíti a munkájába az mindig nagyon eredményes. Rengeteg olyan alap dolog van, hogy ha megértjük a lovakat sokkal egyszerűbb megtanítani nekik.

Mennyire tartod befolyásoló tényezőnek egy csikó jellemének kialakulásában hogy ménesben és legelőn nő fel? Mik a tapasztalataid?

Iszonyatosan fontos! Ha rosszul nevelődik fel egy ló, például sokat van boxban és keveset van legelőn, rossz kaját kap az nagy befolyásoló tényező fiatal korban. Ha egy csikó a társaival vagy ménesben nő fel az dönti el, hogy jól szocializált lesz-e vagy sem. A dominancia erőssége is ott dől el egyébként egy lónál. Fizikálisan rengeteget tesz hozzá mint például a tüdőkapacitás, immunitás, izmosság, inak/paták erőssége.

Mit javasolsz a takarmányozással kapcsolatban egy eredményes ló kiképzéséhez?

Pfu ez aztán mély téma, amiről rengeteget lehetne beszélni. Nem tudom eléggé kibangsúlyozni hogy ez mennyire fontos. Felületesen kiemelnék pár részletet. Ami a legfontosabb és egyben az alapja mindennek a kiváló minőségű széna nagy mennyiségben. Nem szabad porciózni! Magas legyen a fehérje tartalma és jók legyenek a bel tartalmi értékei és összetevői. Persze magában csak a széna kevés, a megfelelő abrak takarmány és ásványi kiegészítők nélkül semmi nem megy. Elengedhetetlen, hogy vérvétellel ki legyen mutatva a ló szervezetének szükségletei, hiányosságai és ez alapján szabad csak kiegészítőket, vitaminokat adagolni. Majd munkába helyezés után egyedre lehet szabni.

Mennyit számít a vérvonal az idomítás és a kiképzés sikerességében?

Az idomítás sikeressége függ a mentális és testi adottságtól. Persze vannak olyan vérvonalak amik ezt alaphból adják/ örökítik. De ettől függetlenül hiába van jó adottságai egy lónak ha nem kapja meg a jó kiképzést. Valamint egy rosszabb lovat is jóvá lehet képezni megfelelő profi munkával. Szóval 50-50% százalékra tenném ezt az arányt.

A lovagolhatóságot LEHET javítani, viszont az ugróképességet/ugrókészséget NEM LEHET javítani annak lennie kell egy jó lónak. Zárásképp: a jó vérvonal megkönnyíti a sikerességet, de nem feltételezi!

NYILATKOZAT

a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió¹ nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Tóth Panna Sára_____

A Hallgató Neptun kódja: _____AVNG3X_____

A dolgozat címe: Lovak idomítása, fiatal lovak képzése, szabadidomítása

A megjelenés éve: 2023

A konzulens tanszék neve: Takarmányozástani és Takarmányozás-élettani Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió² egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, s az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a Záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemi tulajdonkezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe.

Kelt: _____2023_____ év ____05_____ hó ____03_____ nap

Hallgató aláírása

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

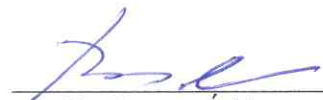
KONZULTÁCIÓS NYILATKOZAT

Tóth Panna Sára (hallgató Neptun azonosítója: AVNG3X) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A szakdolgozatot a záróvizsgán történő védeésre javaslom / nem javaslom.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem

Kelt: Keszthely, 2023. április 28.

Dr. Bartos Ádám
Belső konzulens